Общественно-политическая газета Ханты-Мансийского автономного округа – Югры

Хӑнты ясӑң

Основана
1 ноября 1957 года

13.01.2022
№ 1 (3589)

Йиԓуп оԓ пиԓа!

П.Молданов вєрум хур

Йиԓуп оԓ

Ешӑк тёпӑң мирєм,
Оԓэв щи сухӑнԓ,
Ӄӑши-мәшен хӑщӑԓ,
Ўм нумсэн тәп щи вәԓ.

Мәрхӑң нәрмен ат вәԓ,
Вояң-хўԓӑң мўвн
Вўԓэн ат щӑхрыйԓ,
Тәрум тўтэн ат ԓєԓ.

Шәтши-мӑнты ӑшен
Щўньщи-хәԓты щи вәԓ.

Валентина Соловар

Югра мўвн вәԓты тынăӈ мир!

2021-мит оԓ щи етшăс. Вантэ, интăм коронавирус мәш пурайн иса муй ԓăӈхасўв, щи вєрԓўв еша па щирн тывсăт. Ԓавăрт вәс, тәп па иԓ ăн питсўв.

Мўвевн вәԓты мирева вән пәмащипа. Итәх ёх тăм мăрыйн рәпатайн вәԓ, итәх хуятăт вәԓты хотăт омăсԓăт, па хăннєхәйт вәԓупсы ямшăка вєрԓăт.

Щи кўтн вуԓаӈ вєрăт ищи тывсăт. Сәрханԓ вошн ăӈкет па няврємăт ԓавăԓман па вантман тăйты тăхи пўншсы.

Мўв иԓпи питы вуй па газ вўты нивăԓ тăхийн рәпата оԓӈитсы. Щи тумпийн кăт йиԓуп ищимăщ нефтяной утӈăн пўншсыйӈăн. Щи пăта Югра мўвев мєт вуԓаӈ вєр – ям арат оԓ еԓԓы пєԓа сопас вєрты.

Россия мўв хўватн промышленной вєрн мўӈ округев кимит тăхийн вәԓ. Социально-экономической щирн – хәԓмитн.

Катра вәԓты хотăт эвăԓт йиԓуп хотăта 3 491 хоттєԓ ёх касăԓсăт. Щиты тăм оԓн 264 арат йиԓуп ар нартупăӈ хот омăссы. И оԓ хәт тыԓăщ вўш эвăԓт иса пушхăт хăтԓ мăр ԓавăԓты хотăта 100 процент арат нyврєм ăӈхты питăс. Щăԓта 1 761 арат йиԓуп рәпата тăхи вєрсы.

Ә̆ращты кăсупсэт оԓăӈăн путăртты ки, па хон пєлăк Япония Токио хон вошн Олимпийской па Паралимпийской кăсупсэӈăнăн А. Батыргазиев, А. Гонтарь, А. Найфонов, З. Сидаков, М. Храмцов мєт яма ә̆ращсăт па оԓăӈмит тăхет вўсăт.

2021-мит оԓ Россия ԓуваттыйн Наука па Технологияйт оԓ нємн пунсы. Щи тумпийн округев ԓыпийн тăм оԓэв «Кашăӈ вєр вәйтты оԓа» постăсы, рўщ щирн ки лупты, Знания оԓа йис.

2022-мит оԓ Югра мўвн Мир тăԓаӈ вәԓупсы ԓавăԓты оԓ нємн пунсы. Мосԓ, ԓәԓн кашăӈ хăннєхә тăԓаӈа, яма вәԓты щира иса муй рăхԓ щит вєрăс. Ԓăӈхаԓум, ԓәԓн йиԓуп 2022-мит оԓ нынана тәп уй, амăт, ар ям йиԓуп вєр ат тәс! Ешăк мир, тăԓаӈа, уяӈа-пищăӈа вәԓаты!

Округ губернатор нє
Наталья Комарова

Хăнты ясăӈа тулмащтăс:
Ирина Самсонова

Рәт мўвевн вәԓты тынăӈ хуятăт!

Югра мўвев йис пура вўш эвăԓт тащăӈа вәԓ, тăта шуши мир йис вєрăт ԓавăԓман тăйԓыйт, мўв иԓпийн ар тащ вәԓ. Югра хущи мєт мутрайӈ па ә̆рăӈ, пăԓтапԓы па каркам ёх вәԓԓăт. Тăта вәԓты мир йис щирн вәԓԓăт па йиԓуп вєрăт сăмăӈа уша павăтԓăт.

Мосԓ лупты, шуши мирԓўв Россия мўвевн культура, вәнтăт, йиӈкăт, мўвăтавтăт ԓавăԓты щира па па мосты вєрăт әхтыйн рәпитԓăт. Нын унтасанăн рәт мирев йис вєрăт еԓԓы тәԓыйт.

Нын рәт мўвев ԓавăԓԓăты, рәпата пєԓы сăмăӈа вәԓԓăты, щи пăта вән пәмащипа нынана.

Сăм хăрєм вўш эвăԓт Йиԓуп оԓ ёмăӈхăтԓ пиԓа нынана ям вўща ясӈăт лупԓум! Тăԓаӈа, амтăӈа вәԓаты! Ә̆шԓăнăн тәп ям хуятăт ат вәйтантыйԓԓăт! Иса вєрăт яма ат тывԓăт! Уяӈа-пищăӈа, ԓәхсăӈа, яма па тащăӈа вәԓаты!

Россия мўвев сенатор хә
Александр Новьюхов

Хăнты ясăӈа тулмащтăс:
Надежда Рагимова

«Хăнты ясăӈ» па «Луима сэрипос» газетайӈăн ԓўӈăтты ешăк хәйт па нєӈăт!

Нын хăнты муй вухаԓь мир ясӈăт сăмăӈа тăйԓăты, тăм айкеԓăӈ нєпек кашăӈ пўш ԓавăԓԓăты па ԓўӈăтԓăты!

Тăмхăтԓ нынана йиԓпа юхтум 2022-мит оԓ пиԓа ям вўща ясăӈ китԓум па ԓăӈхаԓум щиты лупты, хуты ин йиԓпа питты оԓ пурайн мўӈ кашăӈ пўш нәмăсԓўв, муй щирн ямашăк па хурасăӈашăк вәԓты-хоԓты щирăт еԓԓы ԓәщăтты. Шєӈк ԓăӈхаԓум, ԓәԓн тăм йиԓуп оԓн нын нумăсԓан ат тывсăт, еԓԓы ищиты вещката па тўӈщирăӈа нын вәԓупсан ат мăнăс!

Тумтака, тăԓаӈа па уяӈа вәԓаты! Йиԓуп оԓ пиԓа нынан!

Округев Дума хот кәща
ԓăӈкăр хә, шуши мирăт
ассамблея тăхи кәща хуят
Еремей Айпин

Хăнты ясăӈа тулмащтăс:
Владимир Енов

Ешăк шуши мир!

Йиԓуп 2022-мит оԓ пиԓа! Мўӈ шєӈк ԓăӈхаԓўв, ԓәԓн 2022-мит оԓн пăԓтап коронавирус мәш йира ат мăнăс, ԓәԓн кашăӈ хоттєԓ ёх тăԓаӈа, кăшиԓы-мәшԓы ат вәс. Ԓәщăтум вєрăт яма ат мăнԓăт, рәпата тăхетн ищи тәп сăмăӈа па хăрщия кашăӈ утые ат тывԓ.

Атэԓт пәмащипа ясӈăт щи шуши мирԓўва ястăты ԓăӈхаԓум, мăта ёх йис вєрԓўв тәса вәԓăт па щи вєрԓўва ай ёхԓўв вәнԓтăԓăт, рәт ясăӈ сăмԓаԓн тăйԓăт па щитн путăртԓăт, мўвев-йиӈкев ԓавăԓман шавиԓăт, ԓәԓн мўӈ мирԓўв йис вәԓупсы аԓ вәтшăсўв.

Йиԓуп 2022-мит оԓ тәп амăт, уй аттәԓ, ԓәԓн кашăӈ хăннєхә сăмăӈ нумăсԓаԓ ат тывсăт.

Вәнԓата ю̆вум ёх тăхи кәща
Александр Константинов
Хăнты ясăӈа тулмащтăс:
Ирина Пословская

«Хӑнты ясӑӈ» нєпекев лӯӈӑтты хуятӑт!

2022-мит оԓн мўӈ хӑнты газетаев 65 оԓ постӑԓ. Мўӈ уша верты лӑӈхаԓўв, муй нын мўӈ нєпекев оԓӑӈӑн вәйтлӑты. Кашӑӈ газетайн щи оԓӑӈӑн и иньщӑсупсы хӑншты питлўв. Юхи хӑщум 24-мит газетайн уша вєрԓўв, хуйтат нух питлӑт. Юхлы ясӑӈ тыв китаты: **khanty-yasang-65@mail.ru.**

1. Хән «Ленин пӑнт хўват» нємпи газета пӯншты оԓӑӈӑн поступсы хӑншсы?

Округн вәԓты тынӑӈ ёх!

Йиԓуп 2022-мит оԓ щи юхтӑс. Вәнтӑт, ԓорӑт па пусԓӑт доньща-ёӈка ювмеԓ. Хӑтԓ нувийн доньщие ӑԓ щи вуԓийԓ!

Кашӑӈ хуята лӑӈхаԓум лупты: хурамӑӈ па сыстам мўвн ат вәԓԓӑты, вәна ювум хуятӑт хўв вәԓупсыйн ат мӑԓыйт, ай пушхиет уяӈа па кӑши-мәшлы ат єнумлӑт. Вўԓы тӑйты ёх тащԓаԓ ара ат йиԓӑт, вой-хўԓ веԓпӑсԓӑты ёха ищи вән уй. Ентӑсты па вєрӑнтты нєӈӑт хӑншӑӈ па хурамӑӈ пурмӑсӑт ат вєрԓӑт. Айлат ёх йис шуши вєрӑт яма па тәса ат тӑйԓӑԓаԓ па ԓәщӑтԓӑԓаԓ, рәт ясӑӈ лыв сӑмеԓн па нумсэԓн иса ат вәԓ. Йиԓуп оԓн нын нумса пунум вєрԓан еԓԓы тәса ат мӑнԓӑт.

Округ ԓуваттыйн вәԓты тынӑӈ ёха уй па хўв вәԓупсы!

«Торум Маа» тӑхийн рәпитты нє
Раиса Решетникова

Ԓєпӑс эвӑԓт єпԓӑӈ авӑт,
Лыԓӑӈ союм пўӈӑԓн ӑшие,
Ԓӑщкам мўвие,
Хурам Ас хумпие.
Мосты мўвєм пєԓы вантты әмӑщ,
Сӑмєм хошум.
Хутыса ма мўвєм сӑмӑӈа тӑйԓєм:
Опращев па ащєм мўв!
Вўща вәԓа, вухаԓь мир мўвиён!
Вўща вәԓа, мосты мўвиём!
Вўща вәԓаты, вәнтӑт па юханӑт!
Ма нын пӑтана арилум!
Вўщӑт, войт, тухԓӑӈ войт!
Вўща вәԓа, веԓпӑс хә!
Вўща вәԓаты, ԓәӈхӑт!
Вўща вәԓаты, Югра мўвӑӈ ёх!
Йиԓуп оԓ пиԓа!
Йиԓуп уй пиԓа!
Еԓԓы ищиты яма рәпитаты!
Рәт ёхԓан пиԓа уяӈа, тумтака вәԓаты!
Арсыр ям вєрӑт ат тывԓӑт!

Югра мўвн вәтан ариты нє
Софья Шесталова

Йиԓуп оԓ пиԓа, ешӑк шуши хӑнты мир!

Вўща ясӑӈ нынана китԓум! Ям нумӑсн, ешӑк ёх, йиԓуп оԓәв постӑԓәв. Тәса, тўӈа путӑртаты, ԓәхӑс щирн вәԓаты. Ма лӑӈхаԓум, ин йиԓуп оԓн нын вєрԓан ат тывԓӑт, ям пєԓа ат кєрԓӑԓӑт. Нын хотԓан тащн па ԓєтутн тєԓыева ат вәԓԓӑт. Ай няврємӑт яма ат єнумлӑт, вєрӑӈ нєӈӑт хурамӑӈ пурмӑсӑт яма ат ёнтлӑт. Веԓпӑсԓӑты хәйт ям вой юхи ат тәԓӑт. Тӑԓаӈ ёш, тӑԓаӈ кўр! Уяӈа-пищӑӈа вәԓаты!

Нуви сӑӈхум вош «Югра лыԓнуптӑты» тӑхи кӑща нє
Ирина Фирсова

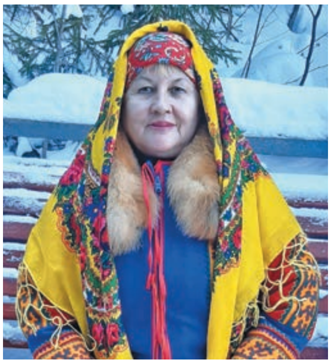

Ешӑк айкеԓ хӑншты хәйт па нєӈӑт!

Нын хўв вўш эвӑԓт па ин тӑмхӑтԓ вәнты округев ияха пиԓтӑщум «Хӑнты ясӑӈ» хӑнтэт муй па «Луима сэрипос» вухаԓь газетайӈӑнӑн вәԓԓӑты, ямсыева па тўӈщирӑӈа еԓԓы лыв мирӈӑԓаԓ пӑта рәпитԓӑты!

Йиԓпа юхӑтты 2022-мит оԓ пӑта нынана тӑмхӑтԓ нємасыя хурамӑӈ па нумсєм эвӑԓт мӑнты тәс ясӈӑт лупты вўтьщӑԓум. Шєӈк лӑӈхаԓум, ԓәԓн тӑԓаӈ ёшн-тӑԓаӈ кўрн тӑм нуви тәрум иԓпийн еԓԓы вәԓупсы хурасԓан ат ԓәщӑтсӑты. Тӑм Найӈ-Вәртӑӈ мўвн нын нуврємԓан-хиԓыԓан Тәрум ӑӈкийн-ащийн ям сємн ат вантсыйт па иса пайԓы ӑша ат ванԓтӑсыйт.

Тӑм йиԓпа юхӑтты оԓн нын ԓәԓн сыр-сыр әмӑщ па хурасӑӈ вєрӑт пиԓа ат вәйтантыйԓсӑты. Ямсыева, вещката, катра пурайт иты, тўӈщирӑӈа арсыр айкеԓӑт нын газетайӈӑна мўӈ мирԓўв оԓӑӈӑн хӑншсӑты. Ма вәйтԓєм, хуты нын кашӑӈ хӑтԓ мӑрн ԓәщӑтты рәпатайн ищиты арсыр ԓавӑртӑӈ щирӑт тӑйԓ. Хӑнты муй вухаԓь мир кӑт газетайӈӑн єтты вєр – щит шєӈк вән па вєра мосты вєр. Щи унтасн тӑм йисн Югра мўвевн мўӈ хӑннєхуятлўв кўшкєпа сыр-сыр айкеԓӑт ԓыв ёхлаԓ оԓӑӈӑн, Россия хон пєлӑк вєрум законӑт щирӑтн ԓәщӑтум йиԓуп поступсэт ушаӈа-сащӑӈа павӑтԓӑт. Кашӑӈ нын хущана рәпитты хӑннєхә округев ԓуватн яма вәйтԓа, вантэ, нын хуԓыева мўӈ мирԓўв кўтн айкеԓӑт ӑкӑтԓӑты, щӑԓта щитат тәса газетая хӑншԓӑты.

Щӑԓта юхи хӑщум ясӑӈлам хуща нынана лупԓум, ԓәԓн нын еԓԓы пєԓы тывеԓт-тухеԓт округев па Россия хон пєлкев ԓуватн яӈхты ӑшԓан тӑм нуви тәрум иԓпийн пайԓы па тўӈщирӑӈа ат мӑнсӑт, арсыр ям хӑннєхә пиԓа вәйтантыйԓсӑты, мосты айкеԓӑт уша вєрсӑты па нух хӑншсӑты.

Йиԓуп 2022-мит оԓ пиԓа тӑмӑщ ям, тәс вўща ясӑӈ нынана ма китԓум!

Сӯмӑтвош шуши мир культура тӑхийн рәпитты нє
Любовь Вынгилева

Хӑнты ясӑӈа тулмащтӑс:
Владимир Енов

Округ дума ветмит мирхот

Ван хăтӆуп тыӆăщ 23-митн онлайн щирн округ дума ветмит мирхот вәс, щăта 30 вєр нух вантсы.

Мирхот пурайн 2021, 2022 па 2023-мит оӆăтн округ бюджет вух оӆăңăн поступсы нух вантсы. Тăм 2021-мит оӆн округев вухăт 13,7 миллиард шойта єнумсăт. Іяха лўңăтты ки, тăм оӆ бюджет вух – 263,2 миллиард шойт.

Тăм оӆн округ вухăт эвăӆт 3,3 миллиард шойта шимăӆшăк вух тăруптăсы. 2021-мит оӆн арсыр вєрăта 283,3 миллиард шойт вух мăнăс.

Щиты округ бюджет дефицит 17 миллиард шойт вуха шимӆа йис.

Йиӆуп поступсы вўсы, щит 2026-мит оӆ ван хăтӆуп тыӆăщ 31-мит хăтӆ вәнты рәпитты питӆ. Щиты 2021-мит оӆ Ас хăӆты тыӆăщ 1-мит хăтӆ вўш эвăӆт икет, мăта имиӆаӆ Россия мўвевн вәӆты вєритӆăт, тәп гражданство ăн тăйӆăт, хәӆмит па еӆы па сєма питты няврємăт пăта ищи «Югорской семейной капитал» вух ёша хоӆумты вєритӆăт.

Щи тумпи мирхотн и вєр вантсы – 35 оӆ вәнты ими оӆăңмит няврємӆ сєма питты пурайн имухты 15 щурăс шойт ёша хоӆумтăӆ. Имухты кăт муй па хәӆум пушхие сєма питӆ ки, кашăң няврєм пăта вух сухуптăӆы.

Ими ки ăнтәма йис муй па мәшитӆ па ăн вєритӆ няврєм вантман тăйты, щи вух икеӆ ёша павăтты вєритӆ. Щи тухаӆпи «Расту в Югре» мойӆупсы ёша хоӆумтăӆ.

Мирхотн ăшколайн няврємăт ӆапăтты вєр оӆăңăн путăртсы. Ин I па II группа мәшăң няврємăт па айтєӆн мәшитты няврємăт тәрум пăта ӆапăтты питӆыйт.

Округ вәнӆтăты вєр вантман тăйты департамент кәща хә Алексей Дренин лупăс:

» Дистанционной щирн вәнӆтăты пурайн мўң тәрум пăта мăты ӆєтут саты ар няврєм тăйты па ай тыӆăщ вух вўты хоттєӆ ёха компенсация вух сухуптăӆўв. Щи тумпи 1-4-мит классăтн вәнӆтыйӆты няврємăт хăтӆ мăр ипўш тәрум пăта ӆапăтӆыйт. Щи вєра федеральной па округ бюджет эвăӆт вух мăнӆ, щирн дистанционной щирн вәнӆтыйӆты пурайн компенсация вух ăн сухуптăӆы. Оӆ мăр 4-10 щурăс няврєм дистанционной щирн вәнӆтыӆăс. Щи пăта 90 миллион шойт вух хăщăс.

Юхи хăщум артăн поступсы вантсы, муй щирн 2022-мит оӆн округ дума рәпитты питӆ.

Путăр хăншăс:
Людмила Гурьева

Муй щирн ӆавăӆты нєңăт рәпитӆăт

Тăм ванăн «Югра» нємуп айкеӆăт ăкăтты тăхийн омбудсмена вәӆты нєңăт, щит хăннєхә вәӆупсы щирăт Югра ӆуватн ӆавăӆты нє Наталья Стребкова, айӆат няврємăт вәӆты-хоӆты хурасăт ӆавăӆты нє Людмила Низамова па ӆыв щиреӆн тынєсты-ӆәтăсты хăннєхәйт вєрăт округев хўватн ӆавăӆты нє Ирина Каск айкеӆ ăкăтты па хăншты хуятăт пиӆа мирхотн вәйтантыйӆсăт, ӆыв рәпата вєрӆаӆ оӆăңăн путăртсăт.

Н. Стребкова лупăс, хуты тăм оӆн арсыр тăхетн рәпитты хәята муй нєңăта нємасыя вакцинация щирн уколăт ӆоньщты мосăс. Щимăщ хăннєхәя ăӆ рәпата вєрты хуятăт, няврємăт вәнӆтăты, кăши-мәш вєрăт ямăӆты, кăсты па культура хущи рәпатайт вєрты хăннєхуятăт питсăт.

Ар пєлăк хăннєхә щитăт вєрсăт, тәп муртăң хә ёх муй нєңăт щимăщ уколăт ăн ӆоньщтăсăт. Щи пăта ӆыв ямкєм арат хăтӆăта рәпатаеӆ эвăӆт кәщайӆаӆн йира партсыйт. Россияев хон пєлăк Конституция законăт щирн нємасыя хăншман вәӆ: «Кашăң хә муй нє ӆўв щирăӆн тывеӆт-тухеӆт яңхты вєритӆ, ӆўв щирăӆн нумăс тăйӆ па ӆўвеӆа мосты рәпата мущатӆ па па утăт …». Тәп ищи тăхийн ямсыева хăншман вәӆ, хуты мосты пурайн, хән арсыр хăннєхуятăт иса хуӆыева мәшитӆăт, атәӆт хуята ищи ӆўв вәӆты-хоӆты щирӆаӆ па па хăннєхәйт вәӆупсы щи мәш эвăӆт ӆавӆăсты пăта, ӆекщитыйӆты мосӆ.

Рәпата эвăӆт нух вўюм хуятăт сыр-сыр айкеӆăң нєпекăт Наталья Стребкова хуща китыйӆсăт. Щитăт пиӆа ӆўв иса ар хăтӆ тәса рәпитăс. Щи тумпийн округев хăннєхуятăт вәӆты хотăт, тывеӆт-тухеӆт яңхты па жилищно-коммунальной вухăт сухуптăты вєрăт оӆăңăн иньщăссăт.

Щăӆта айкеӆ ăкăтты хәйт па нєңăт еӆпийн Югра мўвн айӆат няврємăт вәӆты-хоӆты хурасăт ӆавăӆты нє Л. Низамова путăртăс. Ӆўв лупăс, хуты тăм оӆ мәшăң айӆат хуятăта нётсăт, ӆәӆн щи ай ёх муӆты вевтам вєр ӆыв пиӆәӆа аӆ вєрсăт. Ӆыв хущеӆа вәӆты па рәпитты социальной тăхет эвăӆт вухăң нётупсэт па яма лэщăтсăт.

Ăңкиӆы-ащиӆы хăщум шәкащты няврємăта ищиты государства эвăӆт арсыр нётты вєрăт кăншсăт, ӆәӆн ӆыв еӆӆы иса хуӆыева вәнӆтыйӆсăт.

Л. Низамова ясăңӆаӆ щирн, округев ӆуватн тăм йисн сахарной диабет мәшăң вєрăт тăйты няврєм шєңк ар. Щи пухăта-эвета вәнӆтăты тăхиӆаӆн нємасыя ӆєтутăт кавăртты хот итăт пўншсыйт. Щи тумпийн ӆўң пурайн щи няврємăта арсыр рўтьщăты тăхет лэщăтӆыйт.

Юхи хăщум кўтн мирхотн И. Каск па айкеӆăт вєрăс. Ӆўв путăртăс, хуты ӆыв щиреӆн тынєсты-ӆәтăсты хăннєхәйт вєрăт округев тўңщирăңа па тәса тўңматăс. Вантэ, пандемия мәш пурайн ӆывеӆа рәпитты ищи шєңк ӆавăрт. Щи пăта ар пўш сўтытты вєрăта ӆўв яңхăс, щимăщ сўт щирăӆн тынєсты-ӆәтăсты хăннєхуятăт вєрăт па ӆыв рәпатаеӆ ӆавӆăс.

Путăр хăншăс:
Владимир Енов

Ищки икет ăктупсы

Ёмвошн ван хăтԓуп тыԓăщн 10-12-мит хăтԓăн 14-мит пўш Ищки икет па Ԓоньщ эвет ăкумсăт. Ԓыв Россия арсыр мўв сўӈăт эвăԓт юхăтсăт. Вошева иса 22 моньщ моньщты, моньщăн вәԓты ёх юхăтсăт.

Тăм оԓн юхтум Ищки икет па Ԓоньщ эвет па щира мир пиԓа вәйтантсăт, ԓыв яксăт па юнтсăт.

Ёмвоша юхтум ёх щит ԓыв мўвԓаԓн, вошԓаԓн кăсты щирн нух питум хуятăт. Ԓыв арсыр мўвăт эвăԓт юхăтсăт: Москва, Санкт-Петербург, Казань, Оренбург, Благовещенск, Иркутск па Россия па вошăт эвăԓт.

Югра мўвев эвăԓт Ищки икет па Ԓоньщ эвет Урай, Мегион па Сәрханԓ вошăт эвăԓт вәсăт.

Якты хăр ван хăтԓуп тыԓăщн 10-мит хăтԓăн, Парк Лосева ԓуӈты хăр тăхийн оԓӈитса.

Россия мўв ԓуват Ищки икет па Ԓоньщ эвет тăм вошн тәп яксăт, кўтԓаԓн ԓыв кăссăт па щира, карты щўӈкăт мухты. Кăсты каш тăйты хуятăт, арсыр мўв сўӈăтн вәԓты ёх ԓыԓăӈ хур китыйԓсăт, муй тăхийн ванԓтăсăт йиԓуп оԓ ёмăӈхăтԓа ԓэщăтум әмăщ вєрăт вән хăннєхәйта па няврємăт пăта. Щи ԓыԓăӈ хурăт тәп 15 минута мăра ԓэщăтты мосăс.

Нух питум хуятăт, щит мєт әмăщ вєрăт ванԓтум ёх, нєпекăтн мăсыйт, щи тăм пәщта хўват китсайт.

Мєт ям Ищки ики па Ԓоньщ эви тăм оԓн пирити ăн питса. Тăм вєрăт ԓэщăтум ими Зинаида Мор путăртăс:

>> *Тәняԓ оԓ атум мәш пăта тăмăщ Ищки икет па Ԓоньщ эвет ăктупсы ăн вєрăнтыйԓса, карты щўӈкăт мухты вєрты ищи ăн питсăт, тăм вєрăт хуты щимăщ пищăт мухты яма ăн тывԓăт. Ям ёмăӈхăтԓ тывты пăта тăм тăхета няврємăт па ԓыв ăӈкиԓаԓ-ащиԓаԓ мосԓăт. Щирн тәп уша йиԓ, мăта Ищки ики хиԓнєӈăԓ пиԓа нyврєм сăма вєра мәстăԓӈăн. Щи пăта щи тăм оԓн мєт ям Ищки ики па Ԓоньщ эви пирити ăн питса. Щи юкана тыв ԓыв мўвԓаԓн тәняԓ оԓ нух питум ёх вохсайт.*

Путăр хăншăс па хурăт вєрăс:

Пётр Молданов

Мущам кәртăн єнмăс

Нуви сăӈхум вошн вәԓты хăнты ими Римма Ильинична Карюкина Ас хăԓты тыԓăщ 4-митн 60 оԓа йис. Щит Мущам кәртăн єнмум, тәса ёнтăсты па тыйты нє.

Тăм каркам хăнты нє 1952-мит оԓн Мущам кәртăн сємa питăс, щит Касум юхан хўват 15 километрайн вәс. Щăта ай пура оԓԓаԓ мăнсăт. Ăӈкеԓ Варвара Дмитриевна Юхлымова (эви опращ нємԓ Ерныхова) Кещԓор кәрт эвăԓт вәс. Ащеԓ Илья Ксенофонтович Юхлымов Мущам кәртăн єнмăс. Ԓўв вўԓы лавăԓман рәпитăс, вой па хўԓ веԓпăсԓăты хәя вәс. Римма 1960-мит оԓн Поԓнавăт воша ăшколая вәнԓтыйԓты тәсы, интернатн вәс. Ăӈкеԓащеԓ 1964-мит оԓ вәнты Мущам хущи вәсăт, щăԓта Поԓнавăт воша касăԓсăт. Илья Ксенофонтович щăта Фрунзе нємпи колхозн рәпитăс.

Римма нивԓ класс етшуптăс, щи юпийн ищи колхозн рәпитты питăс.

Колхозн арсыр рәпата вєрсўв. Мисăт пăта турн, хăш юх тәтьԓясўв, мисăт пәссўв, ай мисăт ԓапăтсўв. Щиты рәпитсум, 1970-мит оԓн ратива хўват Сәрханԓ вош оԓăӈăн хăԓсум. Сўсн упєм пиԓа щив мăнсумн, рәпата кăншты ԓăӈхасмăн, тәп мўӈ диплом нєпек ăн тăйсумн, хуйн рәпатая вўԓыймăн. Щирн училищайн вәнԓтыйԓты нумăсн юхăтсыймăн. Хәԓум оԓ мăр вәнԓтыйԓсумн, хот питрăт оԓюпн нєрты хуята йисмăн. Щи юпийн ма Сәрханԓ вошн оԓ мăр рәпитсум, – лупăс Римма Ильинична.

Сәрханԓ вошн рәпитман 1973-мит оԓн Р.И. Карюкина ăма па тәса рәпитмаԓ пăта «Победитель соцсоревнований» мевԓ посн катԓуптăсы.

1974-мит оԓн Поԓнавăт вошєма рўтьщăты юхăтсум. Щи пурайн Нуви сăӈхум вош омăсты оԓӈитсы, ма тăта рәпатая вўсыюм. Щирн юхи кєрԓăсум.

Ар хурамăӈ хот Нуви сăӈхум вошн омăссўв – тухԓăӈ хопăт ԓатты тăхи, кăт ăшкола, «Газовик» нємпи культура хот, «Дельфин» нємпи мир певăԓты тăхи, няврємăт ариты па нарăсты утăтн юнтты вәнԓтăты ăшкола, пәԓьница.

Ма 1974-мит оԓ вўш эвăԓт 1992-мит оԓ вәнты щи йиԓуп хотăтн хот питрăт нєрман рәпитсум. Айԓат пурайн ма арсыр вошăта хотăт омăсты китыйԓсыюм, Тюмень, Тобольск, Игрим, Кев авăт вошăта, Сўмăтвоша яӈхийԓсум. Щи тумпи Касум вошн кăт нартупăӈ хотăт па Нуви сăӈхум вошн ищи вәԓты хотăт омăссўв. Хута мўӈ рәпитты тăхев ёх хотăт омăссăт, щив китыйԓсыюм. Щăԓта икєӈа йисум, няврємӈăԓам сємa питсăӈăн, щи юпийн арсыр вошăта ăн яӈхсум, Нуви сăӈхум вошн тәп рәпитсум, – путăртăс Римма Карюкина.

Ар оԓ щимăщ лавăрт рәпатайн ԓўв рәпитăс, кăшитты питăс, щирн няврємăт хăтԓ мăр тăйты хота рәпитты мăнăс. Ԓўв 11 оԓ мăр «Снегирёк» нємпи садик хотн воспитателя нётман рәпитăс. Щăԓта рўтьщăты мăнăс.

Иӑха ки ԓўӈăтты, Р.И. Карюкина 30 муԓтас оԓ мăр рәпитăс. Ԓўв ар оԓ рәпитмаԓ пăта «Ветеран труда» мевԓ посн мойԓăсы.

1980-мит оԓн Римма Ильинична икия мăнăс, щит Владимир Григорьевич Карюкин. Ԓын кăт няврєм єнмăԓсăӈăн. Лилия вән эвăн Ёмвошн вәԓ па рәпитԓ, «Одри» нємпи нєӈăт пăта тăхи пўншăс, щăта әпăт эвăтты, нєрты па па арсыр щирн имета хурамăӈа йиты рăхԓ. Михаил пухăн Нуви сăӈхум вошн вәԓ па рәпитԓ, кăт няврєм єнмăԓтăԓ.

Р.И. Карюкина. Н. Рагимова вєрум хур

Римма Карюкина ин рўтьщуман хăнты ԓәмăтсух ёнтăԓ, хурамăӈ хăншет пиԓа посăт, вейт тыйԓ. Пухăԓа няврємӈăԓ єнмăԓты нётԓ. Нуви сăӈхум вошн шуши мирăт ёмăӈхăтԓăта иса пўш вохăнтԓы.

Ин сємa питум хăтԓăԓ па Йиԓуп оԓ ёмăӈхăтԓ вўраӈăн Римма Ильиничная ар ям па хошум ясӈăт луԓԓўв! Уяӈа пищăӈа, тăԓаӈа, ăма хотăӈ ёхԓаԓ пиԓа ат вәԓԓăт! Йиԓуп оԓ нынана ар амăт, ар ям вєр ат тәԓ! Кашăӈ хăтԓ Кăԓтащ Аӈкийн ԓавăԓман вәԓаты!

Путăр хăншăс:
Надежда Рагимова

Айваседа юрн рәт эвӑԓт ими

Аган кәрта я̆ңхмємн ма юрн ими пиԓа вәйтантыйԓсум, щит Мария Паповна Сверлова, эви опращнємԓ Айваседа вәс. Ԓўв мӑнєма вәԓупсэԓ па Аган кәрт оԓӑңӑн путӑртӑс.

М.П. Сверлова ԓәйңӑԓ пиԓа

Ԓўв тәнԓуп тыԓӑщ 10-мит хӑтԓӑн 1954-мит оԓн Юмаяха юхан хонӑңӑн вәԓум вўт кәртӑн сєма питӑс. Щит Сәрханԓ район Дарко-Горшково кәрт пўңӑԓн. Папа Пупевич Айваседа ащеԓ вўԓы тащ ԓавԓӑс, Мария Петровна ӑңкеԓ ԓўвеԓа нётӑс. Ԓыв семьяеԓн ар нярвєм вәс, итәх пушӑхԓаԓ ай пурайн ӑнтәма йисӑт, тәп Полина па Мария эвеңӑн хӑщсӑңӑн. Ащеԓ Дарко-Горшково кәрт кӑщая рәпитӑс, ӑхӑт колхоз кӑщая павӑтсы. Ԓўв вўԓы тащ ԓавӑԓты па вой веԓты ям хуята вәс. Щи пурайн ар вўԓы тӑйсӑт. Вўԓы унтасн мосты пурайн Сытомино кәрт эвӑԓт хўԓ Сәрханԓ воша тәтьԓясы, щӑта комбинат хуща арсыр єпԓӑң ԓєтут, хўԓ ԓўвӑт эвӑԓт ԓант вєрсы. Хўԓ ԓўв ԓантӑн вўԓәт ԓапӑтсыйт. Арсыр єпԓӑң хўԓ ԓєтутӑт ԓаԓя китсыйт.

1970-мит оԓн колхозӑт йира вўсыйт, щи юкана хўԓ веԓты па мӑты тӑхет пўншсыйт. Ай кәртӑт ищи ԓӑп тәхӑрсыйт. Дарко-Горшково кәртӑң хўԓ веԓпӑсԓӑты хуятӑт хоттєԓ ёхԓаԓ пиԓа Сытомино кәрта касӑԓсӑт. Щи кәрта совет хот, ӑшкола, пәԓьница, культура хот па па ищимӑщ хотӑт тәсыйт.

Мария ӑшколая юхӑтмаԓн рўщ ясӑң иса ӑн тӑйс, щиты нәмӑԓмӑс:

» *Оԓӑңмит вәнԓтӑты неңєм Мария Петровна Хорова вәс. Интернатн имухты әпӑтԓам ԓуртсыйт, няр ухн ёԓєм я̆ңхты вәс. Вән сопекн мӑсыюм. Рәт щирн путӑртты ӑн рӑхӑс. Аңщащєм ипўш юхтыԓӑс, ма пєԓєма вантӑс, щикўш ԓыкащӑс па лупӑс: «Щит вәԓупсы хән!», па имухты юхи тәсԓә. Ас нопӑтты тыԓӑщн юхи мӑнсумн, па оԓн вән кєр тыԓӑщн юхԓы тәсԓә.*

Мария няԓ класс вәнты Дарко-Горшково хуща вәнԓтыԓӑс, 5-6-мит классңӑнӑн Тундрино кәртӑн, 7-8-мит классңӑнӑн Горной кәртӑн, 10-мит класс Сытомино кәртӑн етшуптӑсԓә. Щӑта интернатн вәс, щив Лямина, Тундрино, Пим (ин Лянтор), Дарко-Горшково, Песчанное, Высокий Мыс па Локосово кәртӑт эвӑԓт нярвємӑт тәтԓясыйт.

Мария еԓԓы вәнԓтыйԓты мӑнӑс, тәп ӑңкеԓ ԓавӑрт мәшн юхӑтсы, щирн ԓўв юхи кєрԓӑс па рәпитты оԓңитӑс. Еԓԓы тәрум вантман тӑйты вєра вәнԓтыԓӑс па Сытомино кәртӑн метеоролога рәпитты питӑс. Еша Сәрханԓ вошн тухԓӑң хопӑт я̆ңхты хотн рәпитӑс.

1980-мит оԓн Аган кәртӑң интерната нярвємӑт вантман тӑйты вохсы. Тӑта ԓўв 1982-мит оԓн кәртӑң депутата, ӑхӑт Совет хот кӑща ԓӑңкар неңа йис. Щи пурайн Аган кәртӑн ар нўша вәс – нуви тўт, машинайт я̆ңхты пӑта кев ӑш ӑнтәм вәс. Щирн Мария Паповна кәртӑң кӑща пиԓа щи сыртӑт тўңматты питӑс.

Аган кәрт эвӑԓт хәԓум верстайн ЛЭП вәс, щит эвӑԓт тыв нуви тўт карты кеԓӑт таԓсыйт. 1987-мит оԓн кев ӑш вєрты оԓңитсы. Щи юпийн тыв машинайтн ԓєтутӑт, мосты пурмӑсӑт па па утӑт тәты питсыйт. Мўв иԓпи питы вуй вўты компанияйт унтасн кәртӑн ԓапка, певӑԓты хот, культура хот, спорткомплекс па па мосты хотӑт, шуши мир тәрум пӑта хотӑт омӑсты питсыйт. 1990-мит оԓн катра пурмӑсӑт ԓавӑԓты хот омӑсты оԓңитсы.

Щи ям вєрӑт пӑта юрн мир писатель хәя Юрий Кылевич Вэлла вән пәмащипа лупты мосԓ. Хӑнты тӑта айԓат ёх арсыр рәпатайта вәнԓтӑты тӑхи вәс, ар хуят щит етшуптумеԓ юпийн имухты рәпитты питсӑт. Мария Паповна Ирина эвеԓ щӑта ищи секретаря вәнԓтыԓӑс па ин рәпитԓ. Анатолий Пельментиков ищи щӑта юх, ԓўв нюхӑртты вєра вәнԓтыԓӑс па ин вәтаң вєрӑнтты хәя йис. Тәп шаль, хуты щи тӑхи ԓӑп тәхӑрсы.

М.П. Сверлова Аган кәрт оԓӑңӑн ай тәс:

» *1618-мит оԓн веԓщи Аган кәрт оԓӑңӑн хӑншман вәс. Тӑта Лейковӑт, Тырлинӑт, Юсипинӑт хӑнты рәтӑт вәсӑт. Ӑхӑт Казамкинӑт па Покачевӑт тыв юхӑтсӑт. 1893-мит оԓн Аганской кәрт Аганинородной волостя Сәрханԓ округа Тобольской губерния ԓуңман вәс. 1920-мит оԓн Аганской сельсовет вєрсы. 2003-мит оԓн Аган кәрт Нижневартовской района ԓуңӑс.*

Тӑм кәртӑн Мария Паповна нярвємԓаԓ Ольга, Ирина, Анна па Иван сєма питсӑт. Ин ԓўв яң хиԓы тӑйԓ, єнмӑԓты нётԓ.

2002-мит оԓн ԓўв пенсияя мӑнӑс, тәп хуԓна рәпитԓ. Рўтьщуман Мария Паповна хурамӑң ԓәмӑтсухӑт ёнтӑԓ, щи вєра ӑңкеԓ эвӑԓт вәнԓтыԓӑс. Ин айԓат неңӑт ёнтты вәнԓтӑԓ.

Мария Паповна, йиԓуп 2022-мит оԓ пиԓа! Тӑм оԓ амӑт па уй ат тәԓ! Тӑԓаң ёш па тӑԓаң кўр!

Путӑр хӑншӑс:
Людмила Гурьева

Вєрăӈ ёх вән мирхот

Ёмвошн ван хăтԓуп тыԓăщн 18-19-мит хăтԓăтн «Точка кипения» нємуп тăхийн «Югра хуща йис пурмăсăт вєрты вєрăӈ ёх» вән мирхот вәс, тăмăщ мирхот кашăӈ 3 оԓ вєрăнтыйԓԓа.

Мирхота юхтум ёх Югра кәща грант вух унтасн ăкăтсайт, щи вєр нємԓ «Хăнты-манси йис вєрăт: ԓыԓăӈ вәԓупсы». Тăм вєрн сыры лекцияйт ԓўӈăтсайт, ёх вєрăӈ тăхия ăктăщийԓсайт, ванԓтупсэт вєрăнтсайт.

Тăм вән мирхот, щит юхи хăщум вєр, тыв ăкумсăт мєт ёшăӈ вєрăӈ ёх. Ԓыв округев арсыр тăхет эвăԓт юхăтсăт, мăта мўвăтн хуԓна йис вєр нәмты ёх вәԓԓăт, йис вєр еԓԓы тәты мир вәԓԓăт.

Йм вўща ясăӈ юхтум ёха путăртсăт «Югра йис пурмăсăт вєрты вєрăӈ ёх» кәща нє Н.А. Молданова, Ёмвош округ-Югра думая пириюм нє Т.С. Гоголева, «Окружной Дом народного творчества» хот кәща нє Е.Е. Исламуратова.

Оԓăӈ хăтԓăн юхтум хуятăт Н.А. Молданова ясăӈ хәԓăнтсăт, муй вўрн «Югра йис пурмăсăт вєрты вєрăӈ ёх» нємуп тăхийн мир рәпитсăт, муйсăр вєрăт ԓыв вєрсăт. Надежда Анатольевна путăртăс, муйсăр нумăсн вәԓԓăт тăм ёх, муйсăр вєрăт ԓыв нăԓ оԓ мăр вєрсăт.

Ԓўв юпеԓн ясăӈ тăйс искусствовед, Россия художникăт Союз хуща, искусствоведăт Ассоциация тăхийн вәԓты нє Н.Н. Фёдорова. Ԓўв путăртăс йис вєрăт оԓăӈăн па муй вўрн щи вєрăт тăм вәԓупсыйн ăма тăйты. Этнограф, исторической наукайт кандидат, Югра наука ар вєр вєрум нє Т.А. Молданова тăм хăтԓăтн увăс ёх йис вєрăт оԓăӈăн лупăс.

Тăм кăтӈăн путăртсăӈăн, муйсăр ԓаварт суртăт вәԓԓăт йис вєрăт йиԓпа ԓэщăтты тăхетн. Наталья Николаевна йис хурамăӈ пурмăс вєрты вєрăт оԓăӈăн ясăӈ тәс. Ԓўв лупăс:

» Тăм вєрăт мєт мосты вєрăт, тәп тăмхăтԓ тәс хурамăт вєрты мир шимԓа йис. Тăм мўӈ вәԓты вәԓупсэвн тәп тăта, тăм мир кўтн щимăщ вєрăт хăщсăт. Йис вєрăт ԓэщăтты ёх шимԓа йис. Па щи кўш хуты тăм вєрăт мєт мўвева-йиӈкева мәстăты вєрăт… Тăм вєрăт мухты хăннєхә иԓ мўв тәрмев пиԓа пиԓтăщман вәԓ, мўв ԓуват ёх тăԓаӈа-ăма мўв шавиты нумăсн вәԓԓăт.

Тәс хурамăӈ йис пурмăсăт вєрԓайт тăм мўвев-йиӈкев миюм утăт эвăԓт: ԓўв, юх, пўнăӈ сух, нюки, тунты. Еԓԓы па ԓўв лупăс:

» Тăм йис вєрăт хăщԓăт, хән щи вєрăт и ёш эвăԓт па ёша катԓуптăԓыйт, эви – ăӈкеԓ эвăԓт вәнԓтыйԓ, пух – ащеԓ эвăԓт. Вән ёх па тәрума мăнсăт ки, щирн ԓыв пурмăсԓаԓ тăта хăщсăт, щи пурмăс па тәрма мăнум хăннєхә нумăсн вєрум ут, мăнум хăннєхә ёшн вєрум ут, щит ищи ёш эвăԓт ёша катԓуптум ут.

Тăм хăтԓ тăм вєрăт хăщты питсăт, тәх вєрăӈ ёх ăн вәԓэԓ, муй вўрн муй вєрты. Тăм хăтԓ итәх ёх вән вошăтн вәԓԓăт, итәх ёх ай вошăтн, кәртăт эвăԓт йира питсăт. Хăнтэт вухаԓь кўтн па арсыр мир кўтн вәԓԓăт. Муйсăр пурмăс тăм хăннєхәя вєрты. Щит тәп ԓыпи нумăс хәԓăнтты мосԓ,

йис ёх эвӑԓт юхтум ԓыпи нумӑс. Тәп щи нумӑсн ушӑӊ, ма тӑм вәԓупсыйн вәԓты хӑннєхә мӑта мўвйиӊк эвӑԓт вәԓԓум.

Татьяна Александровна па кӑт вєр оԓӑӊӑн путӑртӑс. И вєр щит «Йис вәԓупсы пурмӑсӑт па хурамӑӊа-тәса вєрум йис пурмӑсӑт». Кашӑӊ йис вәԓупсы пурмӑс хурамӑӊа хән вєрӑнтыйԓса. Ԓўв путӑртӑс, муйсӑр поступсэт мўв ԓуваттыйн тӑйԓўв тӑм вєрӑт яма ԓэщӑтты пӑта. Йис вәԓупсы и законӑт тӑйԓӑт, хурамӑӊатәса вєрум йис пурмӑсӑт па щи киньща аршӑк нєпекӑт мухты шавиман тӑйԓайт. Кимӑт вєр, щит «Йис вәԓупсы вєрӑт, йис вәԓупсы пурмӑсӑт тыныты вєрӑт оԓӑӊӑн».

» *Хән йис вәԓупсы тыныты питса, щирн шєӊк ар хӑннєхә тӑм вєра напӑтты питсӑт. Щи пӑта увӑс ёх атма вєрум пурмӑсӑт иса тӑхетн тыныты питсайт. Кашӑӊ тӑхийн тӑм хӑтԓ щимӑщ ювра пурмӑс шиваԓӑԓӑн. Щи пӑта мўӊ йис вәԓупсэв мира атум пєлкӑԓ эвӑԓт кӑԓ. Йис вәԓупсы пурмӑса ювум вєр па щи пурмӑс тыныты вєр – щит тӑм хӑтԓ ԓавӑрт сурт. Щи оԓӑӊӑн мўӊева нәмӑсты мосԓ. Щи кўш сыр-сыр нєпекӑт вәԓԓӑт, ищимурт йис хурамӑӊ-тәс вєрԓўв, йис вәԓупсэв ԓавӑԓты пищ тӑмхӑтԓ ӑн тӑйԓўв*, – лупӑс Т.А. Молданова.

Ищи хӑтԓӑн вән мирхотн ванԓтупсы вәс. Щӑта тәса вєрум йис пурмӑсӑт оԓӑӊӑн путӑр мӑнӑс па ёӊта пӑсанӑт вәсӑт: «Икет тәс пурмӑсӑт» (Н.Н. Фёдорова, Я.Н. Тарлин мирхот тәсӊӑн) па «Имет тәс пурмӑсӑт» (Т.А. Молданова, М.В. Кабакова).

Ёӊта пӑсанӑтн путӑр мӑнӑс, йис пурмӑсӑт ай вошӑтн муй вўрн тәса вєрты, муй вўрн вәнт кәртӑтн сыр-сыр вєрӑт ԓэщӑтты мосԓ, муй вўрн щи тӑхета нётты.

Тӑм мирхот мӑнумн ма тәс ёшуп ёх пиԓа путӑртсум, щӑта аршӑк айԓат ёх вәсӑт, щи кўтн Александр Айпин вәс. Александр – вўԓы тӑйты хә, Нижневартовской районӑн ай кәртӑн вәԓ, ванԓтупсыя ԓўв нохӑр юх эвӑԓт вєрум юх онтуп тәс па кӑт хўв ан тәс:

» *Ма ащєм – Россия народной мастер нєм тӑйԓ*, – путӑртӑԓ Александр. – *Юх пиԓа ма айтєԓн рәпитты вәнԓсум, мӑнєм әмӑщ вәс ащєм пєԓа вантты, муй вўрн ԓўв рәпитԓ. Тыв мирхота юхӑтсум мир хәԓӑнтты па муԓты йиԓуп нумӑс уша вєрты па еԓԓы ащєм вєрӑт тәты. Ма атэԓт хән, пухєм пиԓа юхӑтсум, ԓўв ищи ма итєма айтєԓн иса вєрӑт уша ат вєрԓӑԓэ.*

Кимӑт хӑтԓӑн тӑм вән мирхотн йиԓуп ёх Правленияя па Экспертной комиссияя пирисайт па и ёӊта пӑсан па вєрса «Муйсӑр ԓавӑрт вєр йис пурмӑсӑт вєрты тӑхийн Югра хуща тӑйԓўв». Тӑм мирхот етшумаԓн еԓԓы тӑм мосты вєрӑт ԓэщӑтты пӑта иса путрум вєрӑт яха и нумӑса пунсайт.

Путӑр хӑншӑс па хурӑт вєрӑс:
Пётр Молданов

Хӯл лэщăтты тăхи пӯншсы

Тăм ванăн «Хăнты ясăҥ» газетаева әмăщ па путрăҥ Сӯмăтвошăҥ киникайт хăншты хә, оса вєрăт тәты хăннєхә, атәлт хӯл велпăслăты вєр сăмăҥа тăйты хуят Леонид Бабанин мойҥа юхтылăс.

Л.Л. Бабанин

Л.Л. Бабанин эвел пила редакциява юхтыйлсăҥăн

Юхи хăщум олăтн мӯҥ лӯв олҥелн нынана хăншсӯв. Леонид Бабанин – вєра әмăщ па рәпата пєла сăмăҥ хуят. Лӯв 1959-мит олн Нижневартовской район Ларьяк кәртăн сєма питăс. Айтєлн тухлăҥ хопн яҥхты хәя йиты лăҥхас. Вәна ювмалн тухлăҥ хопн пәрляты хуята йис. Еша вәс па 30 ол луваттыйн шуши мирлӯв кӯтн вәлты-холты лăҥхас. Вантә, киникайт хăншты хәя мӯҥ увăс мӯв вәлупсәв, йис вєрлӯв шеҥк әмщăт. Хутыса хăнтылӯв, юрнлӯв вәллăт, муй щирн вой-хӯл велпăслăлăт па щит эвăлт арсыр лєтутлал лэщăтлăт, сыр-сыр пурмăслал вєрлăт, лӯв иса яма вәллә. Щи тумпи хăнты па юрн ясăҥңăн ищи вәнлтăс.

Щи пăта мӯҥ хущева мойҥа юхтыйлталн мӯҥ амăтлӯв. Иях шуши мир вәлупсәв, йис вєрлӯв, нӯшайлӯв олăҥăн ясăҥ тәлӯв.

Леонид Леонидович мӯҥева амтăҥ ай павтăс.

Мăтты, тăм ванăн Сӯмăтвошăҥ учебно-курсовой комбинат хуща хӯл лэщăтты тăхи пӯншсы. Кәщая йилпа вєрум тăхийн Леонид Бабанин вәл. Щит лӯв нумса юхтăс хӯлăҥ хот омăсты, лӯв унтасăлн щи вєр тывăс.

Хӯл велпăслăты вєр мӯҥева әмăщ, щит шеҥк мосты вєр. Мӯҥ, шуши мирлӯв, увăс мӯвиевн сєма питсӯв, тăта єнумсӯв па ин тăмхăтл вәллӯв. Йистєлн вән хуятлӯв хӯл велпăслуман вәсăт, мӯҥ щи вєра вәнлтăсыюв. Ар ол мăр Сӯмăтвошн хӯл комбинат рәпитăс, хӯвăншăк щит лăп тәхăрсы. Лавăрта йис. Лапкайн хӯл иса ăнтәм, вошăҥ мира па хулща хӯл вӯты. Щи нумăсн мӯҥ 70 кубомєтра потум ларăщ омăссӯв. Щăлта хӯл ваньщты, ая шӯкатты, сулыты, кавăртты па па щирн лэщăтты вєр пăта нємасыя 40 мєтра луват тăхи ищи вєрсӯв. Щиты тăмхăтл Сӯмăтвошн вәлты мир хӯл ёша павăтты вєритлăт. Хӯл эвăлт мӯҥ интăм тәп 15-сыр лєтут лэщăтлӯв, щит пельменят, котлетăт, ая шӯкатум хӯл, сорт мухăл, полт юх пәсăҥăн щәҥхилӯв па колодка щирн сулылӯв па па щирн хӯлăҥ лєтут вєрлӯв, – амтăҥа лупл Леонид Леонидович.

Щиты рәт Сӯмăтвошн путрăт хăншты Бабанин ики лапкайт тумпийн «Кораблик» нємуп хăтл мăр пушхăт лавăлты хота па Сӯмăтвошăҥ район пәльницая хӯл лєтут тыныйл. Щăлта Советской па Югорск вошнăн мир Бабанин щирн лэщăтум хӯл лăтты вєритлăт.

Хӯл лєтут вєра тынăҥ ăнтә, и кила – 220 шойта тәп юхăтл. Тăм араттыя лапкайн еша па вухн пунлы, иях – 270 шойт вух питл.

Елды хӯл лэщăтты тăхи кәща вет щирн вєрум хӯл консервайт єсăлты лăҥхал. Әмăщ, хуты тăм тăхийн тәп кăт хăннєхә рәпитл, итл – рәпатнек, кимит – кәща хә Леонид Бабанин. Тăм пӯш лӯв атәлт 11 тонна арат хӯл велпăслăс.

Леонид Бабанин ястăс, хуты айкємн хӯл лӯв эвăлт 5 кила лант вєрăс. Щитл Сәрханл вош щищкӯрєк єнмăлты тăхийн яма нух вантсы па и кила щимăщ лант 100 шойт арат вухн пунсы. Елды тăм вєр яма ки мăнл, Леонид Бабанин нюр иса хӯл, рӯщ щирн «безотходное производство» лєтута мăнл. Итәх ёх хӯл лант хот воя витамин юкана мăлăт.

Хӯл лэщăтты тăхи тумпийн Леонид Бабанин кимит айкел па павтăс. «Мир Севера» российской журнал хуща па «Роман-журнал XXI век» нєпекн «Вӯт кәрта тәты рәт ăш» нємуп олăҥмит глава «Тәрум мăлăҥ әхтыйн» йилуп киникая нух хăншсы. Шуши мир йис вєрăт олăҥăн мєт тәса хăншты щира Леонид Бабанин айкелăт лэщăтты хăнты нєҥие, оса рәпата тәты хуятые Ульяна Данило (Молданова) вохилăс. Вантә, Ульянаев хăнты па юрн мирҥăн йис вәлупсы вєрăт яма па тәса вәллә.

Путăр хăншăс:
Ирина Самсонова

Ван хӑтлуп тылӑщ 21-22-мит хӑтлңӑнӑн Москва вошн Россия мӯв луваттыйн нявремӑт рәт па рӯщ ясңӑта вәнлтӑты 40 хуят XV-мит вән кӑсупсыя ӑктӑщсӑт. Вәнлтӑты верӑт тәты хӑннехуятӑт кӯтәлн вер хӯват кӑссӑт. Тӑм ванӑн щи мирхот мӯвтел мир немн пунсы. Вантә, Россия мӯв тумпийн кӑсупсыйн Белоруссия, Луганской па Донецкой Народной Республикайңӑн, Казахстан мӯвӑт эвӑлт нявремӑт вәнлтӑты ёх па вәсӑт.

Вухаль хә Россия мӯв рәт ясӑңа вәнлтӑты ёх кӯтн нух питӑс

Кӯш рӯщ ясӑңа, кӯш рәт ясӑңа па литература вәнлтӑты хӑннехә – вән па мосты рәпата тәл. Айтелн нявремлӯв шуши мир йис вәлупсы, йис верӑт олӑңӑн вәнлтӑлыйт, ләлн пушхӑт вәна йитәлн мӯң округев па иса Россия мӯвев йис верӑт олӑңӑн ӑма ат вәсӑт.

Мосл ястӑты, тӑм кӑсупсы хәлум щирн лэщӑтман вәс. Олӑңмит – лыпӑт хойты тылӑщ вӯш эвӑлт Ас потты тылӑщ вәнта интернет хӯват онлайн щирн. Кимит – ищи интернет хӯват, тәп васы мӑнты па Ас потты тылӑщңӑнӑн. Тӑм пурайн арталӑты ёх лыв рәпатаел олңитсӑт. Хәлмит – ван хӑтлуп тылӑщн кашӑң мӯвн нух питум хәйт-нецӑт Москва хон вошн лэщӑтум вулаң вантӑты хӑра ӑктӑщсӑт.

Югра мӯв эвӑлт щив Ёмвошӑң «Лыдӑң союм» хуща нявремӑт шуши мир йис верӑта па рәт ясңӑта вәнлтӑты вухаль хә Владимир Меров ӑңхӑс.

Кашӑң хәя муй неңа 15 минута мӑр мосӑс вәнлтӑты вер әмща па нумсӑңа вантӑты. Сырыя лыв путӑртсӑт, хута сема питсӑт, хән рәпитты олңитсӑт, щӑлта яксӑт, арисӑт. Щи юпийн рәт ясң урок тәсӑт. Лыв вантӑсӑт, муй щирн нявремӑт рәт ясӑңа вәнлтӑлӑт па хутыса әмща уроклал лэщӑтлӑт. Юхи хӑщум хӑтлӑн щи вән мирхотн нух питум ёх ишӑксыйт па мойлӑсыйт.

Шеңк ӑм, хән щимӑщ вәйтантупсэт лэщӑтлыйт, вантә, кӑсупсы хӯват мет нумсӑң па әмӑщ вәнлтӑты хуятлӯв олӑңӑн уша павӑтлӯв. Щи тумпийн кашӑң кӑсты хӑннехә ӑнтә тәп лӯв лэщӑтум уроклал па мастер-классләл арталӑты ёха вантӑл, па хуят мӑты урокӑт ищи ӑма вантлӑт па нумса пунлӑт, хутыса йилуп щирн нявремиет вәнлтӑты рӑхл.

Щиты «Рәт ясӑңа нявремӑт вәнлтӑты хуят – щит йис верӑт тәса вәты хӑннехә» немн Владимир Савельевич Меров нух питӑс.

Шуши мир культурая вәнлтӑты вухаль хә Владимир Меров 2007-мит ол вӯш эвӑлт «Лыдӑң союм» тӑхийн пушхӑт вәнлтуман вәл. Лӯв Сӯмӑтвош район Саранпауль кәртӑн сема питӑс, щӑта еңмӑс па ӑшколайн вәнлтылӑс. Айтелн Дмитрий Агеев хуща нарӑсты, арйты па якты верӑта вәнлтылӑс. Щи тумпи Владимир Меров «Пӯпи якты хот» пурайн ёмӑң арӑт арйты па ёмӑң якӑт якты ӑма хошл.

«Рәт ясӑң» немпи урок ма увӑс мир нарӑсты юхӑтн юнтты, щи юхӑт вантӑты, арйты па якты верӑт альты щирн лэщӑтты нәмӑссум. Мӑнема мосӑс нюр па ясңуп нявремӑт итәх вухаль ясңӑта вәнлтӑты, ләлн лыв нарӑсты юхӑт немӑт тәп вухаль ясӑңӑн нумса ӑт пунсӑт. Муй щирн тум муй тӑм нарӑсты юхӑт альдыйт, мӑта ёха щитн нарӑсты рӑхл па муйсӑр нарӑсты сыйт кашӑң ут тӑйл.

В.С. Меров

В.С. Меров вухаль мир як вантӑл

Мӯң, «Хӑнты ясӑң» па «Луима сэрипос» газетайңӑнӑн рәпитты ёх, нух питум Владимира Мерова ӑм ясңӑт луплӯв. Елды ищиты ӑма па апрӑңа вулаң верлал ат тәл!

Путӑр хӑншӑс:
Ирина Самсонова

Нєӈăт ёнтум тўтщаӈăӈ ванлтупсы вəс

Тăта мосванăн ван хăтлуп тылăщ сухăнтты кємн Сўмăтвош районăӈ декоративно-прикладной творчества па шуши мирăт хот йитн вəлты па рəпитты нєӈăт нємасыя хурамăӈ ванлтупсы лэщăтсăт па щимăщ нємн лўвел юкантсăт «Сўмăтвошăӈ вєрăнтты нєӈăт ёнтум тўтщаӈăт».

Тўтщаӈăт тəса па хурамăӈа ёнтты вєрăт тăм йисн лєваса ăн вəйтлўв. Сырыя, вантэ, хăнты муй вухаль нєӈăт шєӈк яма па тўӈщирăӈа щи ай хирăт ёнтсăт. Муй араткєм вєрăнтты нєӈăт щи йис пураитн мўӈ увăс мўвевн вəс, щи арат тəса хăншийн эвтум, ёшн ёнтум па арсыр щел вух картыйн лыв эвăлтэла кєрăтман лэщăтум тўтщаӈăт ищи имет тăйсăт.

Тўтщаӈ – щит кашăӈ хăтл мăр па кашăӈ нєӈăн иса лўв хошты щирăлн вєрум ёнтăсты хир. Сырыя мăнум олăтн тўтщаӈăт па вўлы кєплăт муй ямсыева лєптамтум паннє па сорт хўлӈăн, нəй сухăт эвăлт лэщăтсыйт.

Итəх утăт нємасыя арсыр хăншăӈ кєпăл шўкăт эвăлт ияха ăкăтсыйт па хурамăӈа ёнтсыйт. Щи тумпийн кашăӈ вєрăнтты нє лўв рəтăл-щирăл хăншет тўтщаӈăла эвтăс, лəлн щи унтасн арсыр хуятăтн ушăӈа вєрсы, муй хурасуп рəт эвăлт лўв вəл. Советской лащ олăтн хăнты тўтщаӈăт кєрăтман щел вух эвăлт вєрум картыйн пунты питсыйт. Щимăщ вєрăт унтасн, хəн тăм муй тум ёнтăсты нє лўв ай хирăла кўншємăл, ин утл па ăл лəрыйл, мăтты щив иса сыяӈ лəӈханьщупиет нух ихăтман тăйлыйт.

Шуши мирлўв хăннєхуятăт, вантэ, лыв щирелн хурамăӈ вєрăт олăӈăн нəмăссăт. Хурамăӈ нє мет олăӈăн – щит тəса ёнтăсты муй па вєрăнтты нє, хотăл лыпийн па камн кашăӈ лəмăтсух муй пурмăсые иса шакăӈа тăйлăлэ, нярвємлал яма єнмăлтăл па лыв олӈелн сырыя нумăслал тəл.

Р.П. Загородняя ёнтум хăнты нє ёрнас па тўтщаӈ хирые

Л.А. Артанзеева ёнтум тўтщаӈăт

Щи пăта йис вўшăтн мень нє тўвум пурайн мет олăӈăн лўв иикел ăӈки тўӈщирăӈа арталăс: вєритл муй ăнтə щи нєӈăл лəмăтсухăт тəса па яма ёнтты, лєтут кавăртты, сыр-сыр хотăӈ рəпатайт лэщăтты, каркам муй па янўв ёшăӈ-кўрăӈ мень нєӈăл лўвела ликмăс. Щăлта па мень нєӈăл ёнтум тўтщаӈ хирăт вантăс: яма муй тəпăла щитăт ай нє сырыя ёнтăс.

Сўмăтвош район шуши мирăт тăхи хуща рəпитты нєӈăт

Тəп тəпăла вєрум тўтщаӈ хир щи вəн ими сємӈăлала ки питăс, щит па лўв щимăщ мень нє хотăла луӈăлты каш ăн па тăйс па па тăхия кимит ай нє кăншты ищи кўрумн мăнăс. Щи пăта кашăӈ хăнты эви 14 муй 17 ола юхăтты вўш вəнты кăтхəлум тўтщаӈ хир па лўвела тəса лэщăтăс.

Мет олăӈ тўтщаӈ хир эвел пăта па ăӈкелн тўӈщирăӈа ёнтсы. Щăлта па кимит муй хəлмит тўтщаӈăт лўв хошты щирăлн айлта хурамăӈа вєрăс.

Кашăӈ щăшкан пўлые, кєпăл муй вəнт вой сух шўкăт араттєлн хулыева ияха нєӈăтн ăкăтсыйт па лыв ёнтăсты тўтщаӈ хирлала пунсыйт.

«Сўмăтвошăӈ вєрăнтты нєӈăт ёнтум тўтщаӈăт» ванлтупсыйн ин рăхл шєӈк хурамăӈ тўтщаӈ хирыет Раиса Загородняя (Рябчикова) вєрăнтты нєӈев хуща шивалăты па вантты. Вантэ, щи нєӈев йис пураитн вəлум хăнты нєӈăт щирн тəса кашăӈ пурмăс лэщăтл. Щи тумпийн лўв паннє хўл сух па нəй эвăлт ищиты тўтщаӈăт ёнтăс. Ям, тəс тўтщаӈăт Лидия Артанзеева па Галина Руденко хурамăӈа нəй сухăт эвăлт вєрсăт.

Кашăӈ щимăщ нє вєрум пурмăсыет ванлтупсыйн хурамăӈа вантăссăт.

Любовь Вынгилева
китум айкел
хăнты ясăӈа тулмащтăс:
Владимир Енов

Єпԓӑӈ воньщумут ӑкӑтԓӑт

Имет вәнта мӑнты ӑктӑщийԓсӑт

Воньщумут ӑкӑтты вєр

– Кўрԓам, шанш йитԓам кӑшет, атӑԓн вевтама уԓсум, – аӈкаӈкєм хотхӑрыйн омӑсман па кўрԓаԓ айԓтыева вощхиман путӑртӑԓ. Эвиԓаԓ ԓўв пиԓэԓа кашащман, пуртәнӑн мӑԓы. Тәп мўӈ, нherврємӑт, ԓўвеԓа ӑн эвӑԓԓўв. Нәмӑсԓўв, хуты муԓхатԓ вәнта воньщумут ӑкӑтты ӈӈхсўв, нємӑԓт кўрӈӑԓ ӑн кӑшитсӑт. Ԓўв юпеԓн вурайн щи хәхӑԓсўв, щи мурта вәнт хўват сора шәшԓ.

Мєт сора ԓўв нәрум хўват мӑнԓ. Хән мәрӑх ӑкӑтты ӈӈхԓўв, нямӑԓт па пєԓӈа щи мурта ар вәԓԓяԓ. Щи мурта рўвӑӈ хӑтԓ питыйԓ, нямӑԓтӑт ўӈԓа, пӑԓа ԓуӈԓӑт, пурщантԓӑт. Єԓԓўв, вєншԓўв, ёшԓўв кўншԓӑԓўв, йиӈк яньщты ԓӑӈхаԓўв. Аӈкаӈкев пєԓы вантыйԓԓўв, хән лупӑԓ, тӑмхӑтԓ тӑрмӑԓ, юхи мӑнԓўв. Тәп ԓўв нямӑԓт па рўв пєԓы иса вўрԓ ӑнтәм, воньщумут ӑкӑтман нәрум хўват шәшԓ. Щи пурайн муԓты путӑртты, юхи вохантты щир ӑнтәм. Ԓўв тәп юхԓы лупӑԓ: «Хӑтԓ хуԓна нәмн!», муй па «Щи арат мәрӑх сємие – ӑкта!».

Ԓўв мўӈев вәнтӑн нємӑԓт пурайн ӑн кӑншсӑԓэ, ӑнт ўвсӑԓэ, вәнтӑн ўвты ӑн рӑхԓ.

Мўӈ саттэва ԓўв пўӈԓӑԓн ванӑн ат вәсўв. Шєӈк вана йиты ищи ӑн рӑхӑс. Хән шєӈк вана питԓӑн, ԓўв тәп нёхмӑԓ: «Муя нюԓ еԓпия ԓуӈсӑн?». Мєт ям вєр, хән шай яньщты омӑсԓўв. Сорум ай юх нўвӑт ӑкӑтԓўв, рат хӑр вєрԓўв, шай кавӑртты пўт эхӑтԓўв. Хән шай кавӑрмаԓ, иԓ омӑсԓўв па әмӑщԓуман шай яньщԓўв. Шаев щи мурта єпԓӑӈ, сорум калащԓўв шәмши шая хәнтыйԓԓӑԓўв, ԓєпта па єпԓӑӈа йиԓӑт.

Хўв омӑсты ӑн рӑхԓ. Аӈкаӈкевн хўв омӑсты хән мӑԓыюв. Мўӈ рат хӑрэв йиӈки тўӈкӑн пунԓэв, хәрӑтԓэв па еԓԓы воньщумут ӑкӑтты пиньщӑԓўв. Пушум мәрӑх ямсыева ԓэԓўв. Щи мурта єпԓӑӈ!

Воньщумут ӑкӑтты пурайн аӈкаӈкев иса щи вәнта ӈӈхӑԓ. Еша вәԓ вўрты воньщумут етшӑԓ, щӑԓта хумӑсвәԓ, ә̆м ӑкӑтты пура юхӑтԓ. Тохтӑӈвәԓ па сэвупсы ӑн ӑктӑс, щи воньщумутӑт пӑта ар саккар мосԓ. Ԓўӈ мӑр аӈкаӈкев вәнт хўват и километра хән шәшԓ, ар воньщумут юхи тәԓ. Тӑм мӑр кӑшаӈ кўрӈӑԓ оԓӑӈӑн нємӑԓт ӑн па лупийԓ. Ә̆хӑтшӑк щи оԓӑӈӑн нәмӑԓмӑԓ.

Ԓўв эвиԓаԓ ищиты щи, воньщумут ӑкӑтты вєр пєԓы хӑрщет вәсӑт. Хиԓнєԓаԓ па мєт ай хиԓнєԓаԓ ищи воньщумутӑт ӑкӑтман вәнтӑн ӈӈхԓӑт. Увӑс мўвн вәԓты имет щимӑщ щир щи тӑйԓӑт. Хотӑӈ вєрԓаԓ ә̆хӑтшӑк вєрԓӑԓԓаԓ. Мєт сыры вәнта ӈӈхты мосԓ.

Имет етн вәнты вева йиԓӑт, вәнт эвӑԓт мӑшьяя шәшԓӑт. Хинтԓаԓ тєԓӑӈа воньщумутн ӑкӑтмеԓ. Хинта ӑн ԓуӈум утԓаԓ ай хира пунман эԓты йирсӑԓаԓ. Сўсн сора пӑтлама йиԓ, щи пӑта юхԓы йитэԓн ԓыв ԓавԓӑсман айԓтыева шәшԓӑт. Вәнт ә̆шӑт хўват мӑнман ямсыева иԓ вантԓӑт, ԓәԓн воньщумутԓаԓ ара аԓ шошумты. Хән тәп вәнта мӑнԓӑт, иԓ питум юх эԓты вўшмийԓԓӑт. Юхԓы йитэԓн иԓ питум юх мухӑԓая ӈӈхийԓԓӑт, кўрԓаԓ вева йиԓӑт па шәпи вўшты ԓавӑрт. Муйкєм ванашӑк кәрта юхӑтԓӑн, щикєм сора юхи вўратԓӑн, каврум шай яньщты па рўтьщӑты.

Имуԓтыйн и пиԓнєӈев Анна Леонтьевна Молданова хинтӑԓ єӈхсӑԓэ па мўва омсӑԓсӑԓэ. Щӑԓта айԓтыева нух сорум па еша йиӈк тӑйты ә̆рам кимԓа мӑнӑс, щӑта нялкӑт вәщийԓԓӑт. Ԓўв иԓ нюрумтӑс, ёш пӑтыя щи нялкӑт ӑмӑртсӑԓэ па юхан кимԓа мӑнӑс. Щӑта щи нялкӑт юхан йиӈка єсӑԓсӑԓԓэ. Мўӈ ԓўв пєԓэԓа вантман щикўш вева йисўв, хинтԓўв иԓ омсӑԓсӑԓўв па нётты щи мӑнсўв. Хутыса ԓўв пӑтлама йиты артӑн щи нялкӑт шиваԓӑсԓэ па хуԓща ә̆р вўс – уш ӑнтәм?!

Щиты айкємн вәнԓата ювум хуятԓўвн, воньщумут ӑкӑтман вәнта ӈӈхты мӑревн, мўвевйиӈкев шавиман тӑйты вәнԓтӑсыюв.

Антонина Ледкова хӑншум

путӑр хӑнты ясӑӈа тулмащтӑс:

Надежда Вах

Хуӆта ма ә̆шєм мӑнӆ...

Ван хӑтӆуп тыӆӑщ 22-митн катра йис пурмӑсӑт шавиты «Торум Маа» тӑхийн «Хуӆта ма ә̆шєм мӑнӆ...» ӆӯӈӑтты вәйтантупсы вєрӑнтсы. Щӑта хӑнты мир поэт хә Матвей Новьюхов оӆӑӈӑн путӑр вәс.

Ӆӯв Сӯмӑтвош районӑн Тӯтлейм кәртӑн 1928-мит оӆн хӑнты хоттєӆ ёх хуща сєма питӑс. Нивӆ класс етшуптумаӆ ю̆пийн вәӆупсы ә̆ш хӯват шәшмӑс. Матвей Иванович сӑмӆ ӆыпийн стихӑт тывты питсӑт. Ӆӯв рәт мӯвӑӆ па сӑма рӑхты ёхӆаӆ оӆӑӈӑн хӑншӑс. Вәӆупсәӆн арсыр суртӑӈ щирӑт тывийӆсӑт, тәп стихӑт хӑншты вєрӆ ӑн вәтшӑсӆә. 1969-мит оӆн Нягань воша юхтӑс, рәпата вәйтӑс па хотӑӈ ёхӆаӆ пиӆа тӑта вәӆты питӑс.

М. Новьюхов хӑншум стихӆаӆ киникая ӑнтәма ю̆вмаӆ ю̆пийн веӆщи вєрсыйт. Хәнты ӆӯв путӑртыӆӑс, хуты тәп ӑнтәма йитаӆ ю̆пийн поэта ӆӯӈӑтты питӆа па стихӆаӆ уша вєрӆыйт. Яна щи, щиты щи тывӑс.

Зоя Фёдоровна имеӆа вән пәмащипа ясӑӈ лупты мосӆ. Ищиты Нягань вош музейно-культурной центр хуятӑт, Тюменской государственной университетн рәпитты хӑннєхуятӑт, вошӑӈ кәща ёх нётсӑт. Хӑншум утӆаӆ похла ӑкӑтсыйт па ә̆хӑт мєт оӆӑӈ киника «Куда мой путь лежит» тывӑс. Кимит киникайӆ «С надеждой на счастье» депутат хә Е. Айпин нётум вух унтасн єтӑс. Ин поэт хә ёшн хӑншум нєпекӆаӆ Нягань вош музей хотӈӑн хущи вәӆӆӑт. Иса Матвей Иванович ветсоткєм стих хӑншӑс.

Вәйтантупсы пурайн М. Новьюхов вәӆупсы па стихӑт хӑншты вєр оӆӑӈӑн Нягань вош музейно-культурной тӑхийн рәпитты нєӈӈӑн Олеся Левицкая па Зоя Проскурякова путӑртсӑӈӑн.

Ищиты поэт хә оӆӑӈӑн ям ясӈӑт лупсӑӈӑн филологической наукайт доктор, профессор хә Юрий Дворяшин па филологической наукайт кандидат, Россия писателят тӑхия ӆуӈты хуят Михаил Рябий. Ӆын путӑртсӑӈӑн, хуты кашӑӈ хӑннєхә Матвей Новьюхов стихӑт хущи ӆӯв пӑтәӆа мосты ут вәйтты вєритӆ.

Ас-угорской институтн рәпитты нє Виктория Сязи научной щирн хӑншум стихӆаӆ оӆӑӈӑн путӑртӑс. «Торум Маа» музейн рәпитты нє Раиса Решетникова ищи Тӯтлейм кәртӑн сєма питӑс, ӆӯв хәнты «Хӑнты ясӑӈ» газетайн поэт хә оӆӑӈӑн хӑншиӆӑс. Кәртӑӈ хуятӑт пиӆа вәйтантыӆӑс па М. Новьюхов оӆӑӈӑн уша вєрӑс. Юхи хӑщум кӯтн Шапша кәрт нябрємӑт М. Новьюхов стихӑт ӆӯӈӑтсӑт.

М.И. Новьюхов

Путӑр хӑншӑс: ***Надежда Вах***

Хӑтӆ єтты пєлӑк хӑнтәт йис вәӆупсы

Щимӑщ нєм тӑйӆ киника, мӑта ут оӆӑӈӑн мӯӈ ван хӑтӆуп тыӆӑщ 23-мит хӑтӆӑн «Торум Маа» музейн уша вєрсӯв. Щит кӑтӈӑн хӑншсӑӈӑн: философской наукайт доктор, А.И. Герцен нємуп Российской государственной педагогической университет профессор хә Игорь Леонтьевич Набок (Санкт-Петербург вош) па культурология кандидат нє, округ вәнӆтӑты вєр тәты институт доцент Наталья Ивановна Величко (Ёмвош).

Н.И. Величко. Л. Гурьева вєрум хур

Тӑм вәйтантупсы «Торум Маа» музей научной рәпатнек Наталья Краснопеева пӯншӑс:

» *Тӑмхӑтӆ Наталья Величко монография нєпекӑӆ оӆӑӈӑн путӑртты питӆ. Ӆӯв 1998-мит оӆ вӯш эвӑӆт 2004-мит оӆ вәнты «Торум Маа» нємпи катра пурмӑсӑт ӆавӑӆты хотн рәпитман хӑтӆ єтты пєлӑк хӑнтәт йис вәӆупсы оӆӑӈӑн уша вєрӑс. Щи арат оӆ мӑр ӆӯв щи хӑнтәт арсыр йис пурмӑсӑт ӑктӑс, ямсыева нух хӑншӑс. Интӑм мӯӈ щи пурмӑсӑт вошӑӈ па мойӈ ёха аӆьӆӯв па путӑртӆӯв.*

Наталья Величко лупӑс, тӑм монография нєпекн хӑтӆ єтты пєлӑк хӑнтәт йис вәӆупсы оӆӑӈӑн хӑншман вәӆ, ӆыв кӯтуп Ас па Юхан, Вах, па Васюган юханӑт хонӑӈӑн вәӆӆӑт. Ӆыв вәӆупсәӆ оӆӑӈӑн уша вєрты мосӆ, вантә, тӑм йисн щит вәтшӑӆӯв.

Тӑм киникайн хәӆум глава вәӆ:
1. Этнической культура феномен.
2. Хӑтӆ єтты пєлӑк хӑнтәт пурмӑсӑт.
3. Хӑтӆ єтты пєлӑк хӑнтәт йис вәӆупсы.

» *Тӑм ӆєрамтты утн арсыр наукайт ийха хойӆӑт. Муй тӑм рәпатайн нух вантсӯв? Муй хӑнтәт йистєӆн ӆавӑӆман тӑйӆӑт. Тӑм вєр еӆӆы ищи ӆєрамтты питӆы. Киникайн йис вәӆупсы, Пӯпи якты хот, хӑнты хӑншет оӆӑӈӑн еша хӑншӆум. Тӑм киника Увӑс мирӑт вәӆупсы ӆєрамтты учёной ёха, культурологӑта па этнографӑта мєт мосӆ,* – Н.И. Величко ястӑс.

Вәйтантупсыйн мойӈ ёх Наталья Ивановная Величко ар хошум ясӈӑт лупсӑт, ӆәӆн ӆӯв еӆӆы наука щирн ат рәпитӑс.

Путӑр хӑншӑс: ***Людмила Гурьева***

Тăм йиис вєр оԓăӈăн моньщ

Йиԓуп оԓ ёмăӈхăтԓăт пурайн «Хăтԓ» нємпи хăнты па вухаԓь мирӈăн театр ёх «Югорка. Телепортация» нємпи моньщ аԓьсăт.

Тăм моньщăн Ищки Ики «Tik-Tok» нємпи социальной сеть хуща мосты утăт вантты вєритԓ, нух хăншты па щив китты па аԓьты, лоньщăӈ пухие йога вєрман нумсăӈа па щомăӈа йиԓ, Югорка похатур имухты па ипўԓяӈ па тăхетн тывты хошԓ. Тәп моньщăн атум утăт ищи вәԓԓăт, ԓыв Йиԓуп оԓ постăты ăн ԓăӈхаԓăт па иса муй вєрԓăт, ԓәԓн па ёх ищи Йиԓуп оԓ ёмăӈхăтԓ ăн постăсăт.

Тигр войе юхтăс, лоньщăӈ пухие па Ищки ики хиԓнєӈие уша вєрты ăн вєритԓăӈăн, муйсăр вой па муй пăта ԓўв юхтăс. 2022-мит оԓ китайской щирн «Тигр тăԓ», щи пăта тăм войе юхтăс.

Щăԓта тăм вой хуԓт пєԓы вәшăс. Ищки Ики телепортация щирн Югорка похатур ԓўвеԓ кăншты китсăԓэ.

Карăӈ ими мәшăӈ пєӈкăԓ пиԓа юхтăс па ниӈхăртăԓ: «Пєӈкєм кăши-кăши, а-на-на-ём, хуты вєрты?» Югорка похатур лупăс: «Ма нăӈ пєӈкен сәхтăԓєм». Карăӈ ими имухты пакнăс: «Ăн мосԓ, ăн мосԓ!» Тәп Югорка похатур – ущмарăӈ хә, хăняя ԓўв пєӈкăԓ сәхтăсԓэ.

Щăԓта хорахщи хә юхтăс па Ищки Ики хиԓнєӈиеԓ ԓоԓумсăԓэ. Югорка похатур ԓўвеԓ кăншты мăнăс па вәйтсăԓэ.

Тигр вой щикўш ԓыкащман ăӈхăс. Мўӈ веԓщи вантсўв, хутыса Ищки Ики молупщи єӈхăс па тигр вой пиԓа таранԓăс па нух питăс.

Арсыр әмăщ вєрăт тăм моньщăн вантԓăты.

Юхи хăщум артăн иса ăма йиис, хорахщи хә ăм икия йиис. Иăха ăктăщман Йиԓуп оԓ ёмăӈхăтԓ постăсăт.

Путăр хăншăс па хурăт вєрăс:
Людмила Шульгина

Мєт я̆м путӑр

«Йис кәртӑт вәԓупсы» нємпи нятврємӑт пӑта ԓэщӑтум кӑсупсы сухнӑс. Сӯмӑтвош, Нуви сӑӈхум, Нижневартовской, Ёмвош районӑт, Ёмвош, Мегион вошӈӑн эвӑԓт эвет-пухӑт хӑнты ясӑӈӑн 21 путӑр китсӑт, ԓывеԓа вән пәмащипа луплӯв. Ӑӈкета-ащета, вәнԓтӑты ёха ищи вән пәмащипа ястӑԓӯв, хуты нятврємӑта әмӑщ путрӑт хӑншты нётсӑт.

6-12 оԓ ԓуват нятврємӑт кӯтн Игрим кәртӑӈ эви Анастасия Новьюхова (12 оԓ) оԓӑӈмит тӑхия питӑс. Ин ԓӯв путрӑԓ ԓӯӈӑтты вєритԓӑты.

Игрим – щит ма рәт вошиём

Ма рәт вошиём оԓӑӈӑн хӑншты ԓӑӈхаԓум, тӑта ма сєма питсум, вәԓԓум. Щит сӑмєма мосты Игрим вошиём, Сӯмӑтвош районӑн Ёмвош округн вәԓ. Ԓӯв Увӑс Ԓєв юхан хонӑӈӑн омӑсԓ.

XIX-мит нәпӑтн катра нєпекӑтн веԓщи хӑншман вәс, щи пурайн хӑншсы – Егрим, Ягрим, Игрюмской юрта, Егрим нёл. Тӑта йистєԓн хӯԓ па вой веԓпӑсԓуман хӑнтэт па вухаԓят вәсӑт. Ԓупԓы, мӑтты ки Игрим нєм Ас вухаԓят ясӑӈ эвӑԓт тывӑс. Итәх хуятӑт лупԓӑт, хуты ягр – щит мӑԓӑӈ, па ёх ясӈӑт щирн, юхрим – кӯтари кейԓ.

1902-мит оԓн тӑта Бешкильцев щурас хә вәԓты питӑс, ԓӯв шуши мир эвӑԓт хӯԓ па тынӑӈ вой сух ԓәтыԓӑс па еԓԓы тыныйԓсӑԓэ. Тӑм пура вәнты тӑта Бешкильцевӑт вәԓԓӑт.

1926-мит оԓн Игрим кәрт Сӯмӑтвош совета ԓуӈӑс. 1930-мит оԓӑтн тыв СССР па мӯвӑт эвӑԓт нӑртамԓы китум ёх тәтьԓясыйт. Щи пурайн тӑта хӯԓ завод пӯншсы, рәпитум ёх хотӑт омӑсты питсӑт. Тӑм вош Игрим-Ледник (Игрим-Луговой) нємн пунсы.

1932-мит оԓн Анеевской сельсовет тывӑс, ӑхӑт 1959-мит оԓн Игримской сельсовет пӯншсы.

Вуԓаӈ Отечественной ԓаԓь пурайн мӯӈ кәртэв эвӑԓт Гавриил Епифанович Собянин ԓаԓясты мӑнӑс, ԓӯв тәса пушкан эвӑԓт єсԓӑс, Советской Союз Героя йис. Ԓӯв 1936-мит оԓн Игрим вошевн хӯԓ артель кәщая вәс. Мӯӈ 1-мит ӑшколаев пӯӈӑԓн Г.Е. Собянин кев хурас вәԓ, ванкӯтԓы щив ӑня лыптӑт пунԓӯв. Игримн ԓӯв рәтԓаԓ вәԓԓӑт.

Игрим-Ледник кәрт ванкӯтԓы вән йиӈкӑн єпӑтыйԓса, щирн 1950-мит оԓн щи кәрт лӑп тәхӑрсы. Еԓԓы па тӑхетн, вәнтӑт кӯтн йиԓуп Игрим-Горной омӑсты питсы.

Мӯв иԓпи газ вәйтум пурайн ар месторождение тӑхи тывӑс, щирн ван хӑтԓуптыԓӑщ 3-митхӑтԓӑн 1964-мит оԓн Игрим вош «рабочий кәрта» йис па вошӑӈ совет вєрсы. Щи пурайн тӑта арсыр йиԓуп хотӑт омӑсты питсыйт.

1960-мит оԓ вӯш эвӑԓт 2000-мит оԓ вәнты Игрим вош вет пӯша вәншӑка йис. Юхи хӑщум оԓӑтн арсыр тӑхет лӑп тәхӑрсыйт, щирн мир рәпата кӑншман па вошӑта вәԓты па рәпитты мӑнсӑт.

Игрим вош хурасӑт

Игрим вошевн щимӑщ тӑхет вәԓԓӑт: Тәрум хот; культура хот; арсыр искусствайта вәнԓтӑты ӑшкола; колледж; «Олимпиец» нємпи ӑрӑӈа-щомӑӈа йиты хот; щомӑӈа па тумтака йиты тӑхи; «Игрим» нємпи тухԓӑӈ хопӑт юхӑтты хот; СССР Героя Гавриил Епифанович Собянин кев хурас.

Ма ӑӈкєм-ащєм – шуши мир эвӑԓт вәԓԓӑӈӑн, ащєм – вухаԓь хә, ԓӯв Ванзетур кәртӑн сєма питӑс, ӑӈкєм – хӑнты нє, ԓӯв Ямал хуща Щаня мӯвн сєма питӑс.

Мӯӈ вошевн шуши мир община вәԓ, щӑта рәпитты ёх хӯԓ веԓпӑсԓӑԓӑт. Щи тумпи мӯӈ хущева Шуши мир хот рәпитԓ, щӑта мӯӈ ёшн арсыр хурамӑӈ пурмӑсӑт вєрԓӯв, хӑнты па вухаԓь мирӈӑн юнтупсэт юнтԓӯв. Ма «Увӑс нєӈие» тӑхия ӑӈхԓум, щӑта рәт ясӑӈ вәнԓтӑԓум.

Игрим – хурамӑӈ, сыстам вошие, ма ԓӯвеԓ мосман тӑйԓєм. Мӯӈ хущева мойӈа юхтаты! Ма нынана иса вошєм аԓьԓум.

Тӑм лопас ԓэщӑтӑс:
Людмила Лонгортова

Ханты ясанг
(Хантыйское слово)
№1 (3589), 13.01.2022

Соучредители
Дума, Правительство Ханты-Мансийского автономного округа – Югры
Издатель
Департамент общественных и внешних связей Ханты-Мансийского автономного округа – Югры

Редакция
Директор, главный редактор – **Динисламова С.С.**
Телефон (3467) 33-22-72

Заместитель главного редактора – **Вах Н.И.**
Телефон (3467) 33-24-02

Ответственный секретарь – **Рагимова Н.В.**
Телефон (3467) 33-24-02

Адрес редакции и издателя:
628011, г. Ханты-Мансийск, ул. Комсомольская, 31
тел./факс (3467) 33-17-52
E-mail: gazeta@khanty-yasang.ru
Газета размещена на сайте **www.khanty-yasang.ru**
Отпечатано:
ООО «Новости Югры-Производство» г. Сургут, ул.Маяковского, 14.

Индексы **04393, 54393**
Тираж **2166** экз.
Заказ **49**
Цена свободная

Газета зарегистрирована Управлением Федеральной службы по надзору в сфере связи, информационных технологий и массовых коммуникаций по Тюменской области, ХМАО-Югре и ЯНАО.

Свидетельство о регистрации ПИ №ТУ 72-00796 от 23 января 2013 г.

12+

Мнение авторов публикаций не обязательно отражает точку зрения редакции.